

3. Быкова Э. В. Культура народная, элитарная и массовая // Культурология как общая теория культуры. Москва: Московский государственный институт электроники и математики, 2002. С. 15–64.
4. Захаров А. В. Традиционная культура в современном обществе // Социологические исследования. 2004. № 7. С. 105–115.
5. Кривцун О. А. Эстетика: учебник. Москва: Аспект-Пресс, 2001. 430 с.
6. Липков А. И. Проблемы художественного воздействия. Принцип аттракциона. Москва: Наука, 1990. 240 с.
7. Лященко І. Елітарна культура ХХ століття: проблема визначення, соціокультурні передумови та основні етапи її формування і розвитку // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філософія. 2011. Вип. 8. С. 123–135.
8. Разлогов К. Э. Культура для необразованных? // Общественные науки и современность. 1990. № 4. С. 168–182.
9. Самохвалова В. И. Маскульт и маленький человек // Философские науки. 2001. № 1. С. 55–66.

## **ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ІСНУВАННЯ МОДЕЛІ СУЧАСНОГО МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ**

**Шуляков І. М.**

*викладач кафедри іноземних мов  
Харківська державна академія культури  
м. Харків, Україна*

Поняття діалогу особливо актуальне для сучасної культури. Сам процес взаємодії і є діалогом, а форми взаємодії являють собою різні види діалогічних відносин. Ідея діалогу виникає в глибокому минулому. Згідно з теорією Данилевського, культури розвиваються відокремлено і спочатку ворожі одна одній. Основою всіх цих відмінностей він уважав «дух народу». «Діалог – це спілкування з культурою, реалізація і відтворення її досягнень, виявлення і розуміння цінностей інших культур, присвоєння останніх, можливість зняття політичної напруженості між державами її етнічними групами. Він – необхідна умова наукового пошуку істини й процесу творчості в мистецтві. Діалог – це розуміння свого «Я» та спілкування з іншими. Він багатосторонній, і спільність діалогу загальноновизнана» [8, с. 9].

Сучасні культури сформовані в результаті численної і тривалої культурної взаємодії. В історичному сенсі звернення до діалогу завжди є свідченням зміни наукової парадигми. Виникнення діалогу в античності засвідчило те, що міфічна свідомість змінювалася на філософсько-дискурсивну, критичну.

Діалоги епохи Відродження доводять, що формується нова парадигма, новий тип свідомості. Сучасна культура теж починає переходити до нового

типу буття людини в культурі. У ХХ ст. культура зміщується в епіцентр людського буття, що відбувається в усіх сферах життя.

Діалог культур – це спілкування багатьох унікально-загальних особистостей, домінантою якого є не пізнання, а взаєморозуміння. «У глибинній ідеї тексту діалогу культур формується нова культура спілкування. Мислення і буття іншої людини не тільки знаходиться глибоко в кожному з нас, воно – це інше мислення, інша свідомість, внутрішньо необхідна для нашого буття» [3, с. 80]. У сучасному світі діалог культур більше ускладнився через комплекс обставин. Так, наприклад, Ірина Куропась, описуючи сучасний стан, роль і функції міжкультурної комунікації зазначає, що ідеальна модель транскордонної співпраці першим з показників називає «подолання стереотипів та упередження по обидва боки діалогу» [5].

Зі взаємодією культур різних народів пов'язані й сучасні прояви фундаментальних проблем. Особливість їх вирішення знаходиться у систематичному діалозі культур, а не однієї, нехай навіть досягнувшої успіху культури. «Вирішення цих проблем передбачає таку глобалізацію взаємодії культур у просторі й у часі, при якій реальністю стає самореалізація всіх і кожної культури через взаємодію всіх з кожним і кожного з усіма іншими. Таким чином проблематизується сам механізм взаємодії культур».

У процесі спілкування, в ситуації контакту двох культур, вони обмінюються текстами.

Модель цього процесу спілкування є такою:

А – Т – Р – КП

У схемі А – автор тексту, учасник комунікації; Р – реципієнт тексту, другий учасник комунікації; Т – текст культури, за допомогою якого здійснюється керування; КП – культурний простір, У якому відбувається міжкультурне спілкування; ланцюг А-Т-Р позначає процес спілкування.

А. Гордієнко справедливо вважає: «Унаслідок того, що глобалізація міжкультурних взаємодій вважає таку повноту смислового світу до залучених до неї індивідів, яка виникає лише в точці перетину всіх культурних образів, індивід виходить за індивідуальні, приватні межі в культурний космос, в принципове нескінченне спілкування і, отже, в нескінченне переосмислення того, ким є він сам. Цей процес утворює саме ту «пряму» перспективу людської історії» [3, с. 76, 78].

Оскільки духовна культура нерозривно повзв'язана з релігією, то діалог культур «це не просто взаємодія народів, й глибокий їх містичний зв'язок, укорінений у віросповіданні» [8, с. 20]. Суха формальна логіка, лінійна розсудливість іноді чужі й ворожі духовному світогляду. Одновимірний раціоналізм містить небезпеку спрощеного або помилкового висновку. У зв'язку із цим у середньовічних ченців побутувало прислів'я: «диявол – логік».

Як форма розмови діалог передбачає певну спільність простору і часу, співпереживання з метою зрозуміти співрозмовника, знайти з ним спільну мову. Діалог може бути формою релігійно-філософської думки (наприклад, платонівські діалоги) і духовного одкровення. В ідеальному діалозі всі

співрозмовники дослухаються до голосу згори, совісті, правди цілого. Якщо правда цілого не складається, то це свідчить про діалог глухих, тобто це псевдодіалог або його відсутність [2, с. 78].

Фактори, які характеризують існування сучасної Моделі міжкультурної діалогової ситуації.

Ситуативність – Так, У.Матурана висунув ідею консенсуального взаємодії самоорганізованих, «автопоетических» (тобто самотворящих) систем. Він порівнює мовну діяльність (languageing) с танцем, якому властиві не «ієрархія», «управління» або «конкуренція», а взаємна підгонка дій, співробітництво. У реальному процесі мовного взаємодії не відбувається «передачі інформації». Це – «невдала метафора» спільної діяльності. Мовленнєва взаємодія викликає подібний відгук: більш-менш близьке взаємне розуміння чогось іншого [7, с. 98]. Близьке до такого розуміння комунікації думку висловлював і М. Мамардашвілі, який вважав, що марно намагатися зрозуміти іншого, краще разом постаратися зрозуміти щось третє, загальне [6, с. 196]. Тобто Виникнення певної соціокультурної проблеми, яка вімагає міжкультурного діалогу є визначення ситуативно, а відтак-Модель є ситуативною.

Диссипативність – Висунута Бераланфі ідея про відкриту систему широко використовується в дослідженнях гуманітарної проблематики. Для будь-якої відкритої системи (як, наприклад, людина, текст, культура) характерна взаємодія всіх компонентів, тобто динамічність і активність, на відміну від закритих систем типу кібернетичних, які відрізняються реактивністю і статичністю.

Сучасна культура є «відкритою» системою, яка швидко само організується. Виникнення умов для міжкультурного діалогу відбувається в ситуації різних стадій Існування Такої системи: стадії активізації, або стадії статичності. Явище, коли ці стадії змінюють одна одну за короткий час називається дісіпацією. Коли організується міжкультурний діалог, Явище дісіпації на нього впливає.

Трансгресивність – Передбачається, що теорія комунікації повинна враховувати складність умов, в яких протікає спілкування сьогодні, а саме: у суспільстві відбуваються швидкі зміни, посилюється взаємозалежність, зростає різноманітність і множинність способів взаємодії. У цих умовах комунікація може бути і причиною породження культурного діалогу.

Таким чином можна виділити наступні фактори, які характеризують існування Моделі:

- швидкість соціокультурних процесів;
- збільшення кількості діалогових контактів;
- множинність способів діалогової міжкультурної комунікації.
- Поява ризиків можливих «збоїв» міждіалогової комунікації («трансгресій»).

Зазначені фактори роблять Модель ситуативною, диссипативною та трансгресивною.

Суть діалогічності – у продуктивній взаємодії суверенних позицій, складових єдиного й різноманітного смислового простору і загальної культури.

Головне, що відрізняє діалогічність від монологічності – прагнення до розуміння взаємовідносин, різних поглядів, ідей, явищ, соціальних сил. Філософський діалог – можливість різноякісності інтерпретацій філософських парадигм. Діалог є сукупністю взаємодій, через яку формується спільність мислителів. Філософ, акумулюючи чуже, відтворює справжній образ. Цю ознаку підкреслював і Х. Ортега-і-Гассет, говорячи про те, що всі філософи сприймаються як єдиний філософ, котрий прожив немовби дві з половиною тисячі років.

Діалог, який має на увазі ідею культури і мається на увазі ідеєю культури, в принципі невичерпний. «Діалог лише в тому разі діалог, коли може здійснюватися як нескінченне розгортання та формування щоразу нових стилів кожного, хто виступає в діалозі феномену культури. У процесі складного, багатопарового діалогу культур відбувається формування загальнолюдських цінностей» [6, с. 141].

Загроза «уніфікації національних культур та виникнення однорідного всесвітнього культурного простору спричинює активізацію дій з обґрунтуванням самоцінності своєрідного регіонального або національного шляху розвитку. Посилення глобалізаційних тенденцій в економіці політиці і інших сферах збільшує увагу до традиційних форм культури і збереження національних цілісностей» [4].

Для обох сторін діалог двох культур може бути плідним. «Ми ставимо чужій культурі нові запитання, яких вона сама собі не ставила, шукаємо в ній відповіді на ці наші запитання; і чужа культура відповідає нам, відкриваючи перед нами нові свої сторони, нові смислові глибини» [1, с. 335].

### Література:

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. Москва, 1986. 424 с.
2. Вострякова Ю.В. Проблемы познания в диалоговом пространстве современной культуры // Философско-методологические проблемы науки и техники. Самара, 1998. С. 78–81.
3. Гордиенко А.А. Антропологические и культурологические предпосылки коэволюции человека и природы: философско-антропологическая модель коэволюционного развития. Новосибирск: ЦСА, 1998. 87 с.
4. Коновалова А. До питання модернізації української культури в умовах глобалізації. URL: [http://www.mari.kiev.ua/2005\\_03\\_04.pdf](http://www.mari.kiev.ua/2005_03_04.pdf) (дата звернення: 16.10.18).
5. Куропась І. Економічні союзи Європи і Америки. URL: <http://uaforeignaffairs.com/article.html?id=383> (дата звернення: 16.10.18).
6. Мамардашвили М. Необходимость себя. Доклады, статьи, философские заметки. Москва: «Лабиринт», 1996. 430 с.
7. Матурана У. Биология познания / Язык и интеллект. Москва: Прогресс, 1995. С. 95–142.
8. Сайко Э.В. О природе и пространстве «действия» диалога / Социокультурное пространство диалога. Москва, 1999. С. 9–32.